

VALODAS POLITIKA

Eiropas Savienība (ES) savos centienos veicināt mobilitāti un starpkultūru sapratni kā svarīgu prioritāti ir noteikusi valodu apguvi un šajā jomā finansē vairākas programmas un projektus. ES uzskata, ka daudzvalodība ir būtisks Eiropas konkurētspējas elements. Tāpēc viens no ES valodas politikas mērķiem ir panākt, lai katrs Eiropas iedzīvotājs papildus dzimtajai valodai prot vēl divas svešvalodas.

JURIDISKAIS PAMATS

Eiropā valodu daudzveidība ir dzīves realitāte. Valodas ir neatņemama mūsu eiropeiskās identitātes daļa un vistiešākā kultūras izpausme. Eiropas Savienībā, kura ir balstīta uz principu “vienoti daudzveidībā”, spēja sazināties vairākās valodās ir nozīmīgs instruments gan atsevišķām personām, gan organizācijām un uzņēmumiem. Turklāt valodām ir būtiska nozīme kultūras un valodu daudzveidības ieviešanā ES.

Tāpat kā cieņa pret personu un atvērtība citām kultūrām, arī cieņa pret valodu daudzveidību ir viena no Eiropas Savienības pamatvērtībām. Tas ir ietverts Līguma par Eiropas Savienību preambulā, kurā norādīts uz iedvesmošanos “no Eiropas kultūras, reliģijas un humānisma mantojuma” un aizstāvētas “cilvēka neaizskaramo un neatsavināmo tiesību, demokrātijas, vienlīdzības, brīvības un tiesiskuma kopējas vērtības”. Līguma par Eiropas Savienību (LES) 2. pantā liela nozīme ir pievērsta cilvēktiesībām un nediskriminācijai, savukārt 3. pantā norādīts, ka ES “respektē savu kultūru un valodu daudzveidību”. Līguma par Eiropas Savienības darbību 165. panta 2. punktā ir uzsvērts, ka “Savienības rīcības mērķi ir attīstīt Eiropas dimensiju izglītībā, jo īpaši ar dalībvalstu valodu mācīšanu un popularizēšanu”, vienlaikus pilnībā ievērojot kultūras un valodu daudzveidību (LESD 165. panta 1. punkts).

Eiropas Savienības Pamattiesību harta, kuru pieņēma 2000. gadā un kura līdz ar Lisabonas līguma pieņemšanu kļuvusi juridiski saistoša, aizliedz diskrimināciju valodas dēļ (21. pants) un uzliek Savienībai pienākumu respektēt valodu daudzveidību (22. pants).

Pirmā valodu lietojuma regula, ko pieņēma 1958. gadā un ar ko noteica Eiropas Ekonomikas kopienā lietojamās valodas^[1], ir attiecīgi grozīta atbilstīgi ES paplašināšanās kārtām un kopā ar LES 55. panta 1. punktu nosaka Savienības oficiālās valodas^[2]. Saskaņā ar LESD 24. pantu ikvienam ES pilsonim ir tiesības rakstiski

[1]OV L 17, 6.10.1958., 385. lpp.

[2]ES 24 oficiālās valodas ir: angļu, bulgāru, čehu, dāņu, franču, grieķu, horvātu, igauņu, itāļu, īru, latviešu, lietuviešu, maltiešu, nīderlandiešu, poļu, portugāļu, rumāņu, slovāku, slovēņu, somu, spāņu, ungāru, vācu un zviedru valoda.

vērsties pie jebkuras ES iestādes vai struktūras kādā no šīm valodām un saņemt atbildi tajā pašā valodā.

MĒRĶI

ES valodas politika ir balstīta uz cieņu pret valodu daudzveidību visās dalībvalstīs un starpkultūru dialoga veidošanu visā ES. Lai savstarpējo cieņu īstenotu praksē, ES veicina svešvalodu mācīšanu un mācīšanos un visu pilsoņu mobilitāti, izmantojot speciālas izglītības un arodizglītības programmas. Svešvalodu prasme tiek uzskatīta par vienu no tām pamatprasmēm, kas ir jāiegūst visiem ES pilsoņiem, lai uzlabotu savas izglītības un nodarbinātības iespējas. ES arī strādā ar dalībvalstīm, lai aizsargātu mazākumtautības, pamatojoties uz Eiropas Padomes izstrādāto Eiropas reģionālo vai minoritāšu valodu hartu.

Komisija 2017. gada 17. novembrī Gēteborgā notikušajā sociālajā samītā ierosināja, lai līdz 2025. gadam tiktu izveidota Eiropas izglītības telpa, “kur par normu būtu kļuvis papildus dzimtajai valodai runāt vēl divās citās valodās” (COM(2017)0673). Pēc samita Komisija publicēja priekšlikumu Padomes ieteikumam par visaptverošu pieeju valodu mācīšanas un mācīšanās procesiem (COM(2018)0272).

SASNIEGUMI

A. Politikas tendences un atbalsts valodu pētniecībai

1. Valodu prasmes datu salīdzināmība

Komisija 2015. gadā publicēja paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei par Eiropas valodu kompetences rādītāju ([COM\(2005\)0356](#)), kas ir instruments vispārējās valodu prasmes mērīšanai visās dalībvalstīs. Tā pamatprincipi bija izklāstīti Komisijas 2007. gada 13. aprīļa paziņojumā ([COM\(2007\)0184](#)). Komisija 2005. gada paziņojumā minēja, ka “rādītāja mērķis ir izmērīt vispārējās svešvalodu prasmes katrā dalībvalstī”. Šāds rādītājs arī palīdzēs konstatēt, vai veiktie pasākumi nolūkā sasniegt mērķi “dzimtā valoda + divas svešvalodas” ir sekmīgi, izmantojot salīdzināmus datus par valodu prasmēm visās dalībvalstīs. Tika izveidota konsultatīvā padome, kura pirmoreiz rezultātus apkopoja 2011. gada apsekojumā, kas liecināja par vajadzību īstenot labāku valodu mācīšanas stratēģiju skolās.

2. ECML un Mercator

ES atbalsta divus valodu pētniecības centrus: Eiropas Moderno valodu centru (*ECML*) un Eiropas Daudzvalodības un valodu apguves pētniecības centru (*Mercator*). *ECML* veicina valodu mācīšanas izcilību un inovāciju un palīdz eiropiešiem efektīvāk apgūt valodas. *ECML* galvenais mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm īstenot efektīvu valodu mācīšanas politiku, galveno uzmanību pievēršot valodu apguvei un mācīšanai, veicinot dialogu un apmaiņu ar labāko praksi un atbalstot ar programmu saistītos tīklus un pētniecības projektus. *Mercator* ir daļa no piecu pētniecības un dokumentācijas centru tīkla ar specializāciju Eiropas Savienības reģionālo un mazākumtautību valodās.

3. Eiropas maģistrs tulkošanā

Eiropas maģistrs tulkošanā (EMT) ir augstskolu tulkošanas programmu kvalitātes zīme, kas atbilst saskaņotiem profesionālajiem standartiem un tirgus prasībām. Galvenais

EMT mērķis ir uzlabot tulkotāju apmācības kvalitāti un mudināt augsti kvalificētus speciālistus ES sākt darbu tulkotāja profesijā. EMT cenšas paaugstināt tulkotāja profesijas statusu ES.

B. Rīcības programmas

1. Programma Erasmus+

[Erasmus+](#) ir jaunā ES programma izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā 2014.–2020. gadam. Viens no programmas īpašajiem mērķiem ir valodu apguves un valodu daudzveidības veicināšana. Programmas [Erasmus+ 2019. gada vadlīnijās](#) ir norādīts, ka “iespējas, kas ieviestas lingvistiskā atbalsta piedāvāšanai, ir paredzētas, lai palielinātu mobilitātes efektivitāti un lietderību, uzlabotu mācību sekmes un tādējādi palīdzētu sasniegt šo konkrēto programmas mērķi” (9. lpp.). Lai palīdzētu apgūt uzņēmējvalsts valodu, mobilitātes programmas dalībniekiem tiek piedāvāts [Erasmus+ tiešsaistes lingvistiskais atbalsts](#). *Erasmus+* arī mudina sadarboties, lai veicinātu inovāciju un labas prakses apmaiņu, veidojot stratēģiskas partnerības valodu mācīšanas un apguves jomā. Turklāt vajadzības gadījumā lingvistiskā atbalsta finansējumu var sniegt partnerību labumguvējiem, kas rīko ilgtermiņa apmācības un izglītības pasākumus personālam, gados jauniem darba ņēmējiem un studentiem. Programma *Erasmus+* ik gadu finansē arī daudzus projektus, lai atbalstītu zīmju valodu mācīšanu un apguvi un veicinātu izpratni par valodu daudzveidību un mazākumtautību valodu aizsardzību.

[Komisijas priekšlikums](#) turpinājuma programmai (2021–2027) tika publiskots 2018. gada maijā ([COM\(2018\)0367](#)). Īsu brīdi pirms Gēteborgas samita 2017. gadā. Priekšlikuma mērķis ir veicināt valodu apguvi, jo īpaši plašāk izmantojot tiešsaistes rīku lietošanu. Saskaņā ar 1. pamatdarbību programma atbalstīs “valodu apguves iespējas, tostarp tās, kas sniedz atbalstu mobilitātes pasākumiem”.

2. Programma “Radošā Eiropa”

Pamatprogrammas “Radošā Eiropa” ietvaros atbalsta grāmatu un manuskriptu tulkošanu saskaņā ar [apakšprogrammu “Kultūra”](#).

3. Eiropas Valodu diena

Iedvesmojoties no milzīgajiem Eiropas Valodu gada (2001. gads) panākumiem, ES un Eiropas Padome nolēma katru gadu 26. septembrī atzīmēt Eiropas Valodu dienu, rīkojot visu veidu pasākumus valodu apguves veicināšanai visā ES. Šā pasākuma mērķis ir uzlabot iedzīvotāju zināšanas par daudzajām Eiropā lietotajām valodām un mudināt viņus apgūt valodas.

4. Eiropas valodu zīme

[Eiropas valodu zīmi](#) piešķir Komisija, lai mudinātu jaunas iniciatīvas valodu mācīšanas un apguves jomā, cildinātu jaunas valodu mācīšanas metodes un uzlabotu zināšanas par reģionālajām un mazākumtautību valodām. Šo balvu piešķir dalībnieku projektiem par visinovatīvāko mācīšanas metodi, personai, kura guvusi vislielāko progresu svešvalodu apgūvē un vislabākajam valodu skolotājam.

5. Juvenes Translatores

Ik gadu Komisija piešķir *Juvenes Translatores* balvu par labāko tulkojumu, ko dalībvalstīs veicis 17 gadus vecs skolnieks. Skolnieki var izvēlēties tulkot abos virzienos, par pamatu ņemot jebkuru no Eiropas Savienības oficiālajām valodām.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

A. Valodu daudzveidība

Vispirms jāmin, ka Eiropas Parlaments pilnībā ir pieņēmis daudzvalodības politiku, kas nozīmē, ka visas ES valodas ir vienlīdz svarīgas. Visi Parlamenta dokumenti tiek tulkoti visās oficiālajās valodās, un ikviens Eiropas Parlamenta deputāts ir tiesīgs runāt savā izvēlētajā valodā.

Parlaments 2009. gada 24. marta rezolūcijā “Daudzvalodība – Eiropas priekšrocība un kopīga apņemšanās”^[3] atkārtoti pauda atbalstu ES politikai daudzvalodības jomā un aicināja Komisiju izstrādāt pasākumus, kuru mērķis būtu valodu daudzveidības veicināšana.

2019. gada 28. martā Eiropas Parlaments pieņēma programmu “Radošā Eiropa” 2021.–2027. gadam^[4]. Pantā, kas veltīts programmas mērķiem, uzsvērts, ka jāņem vērā “dažādu valstu, tostarp valstu vai reģionu ar konkrētu ģeogrāfisko vai lingvistisko situāciju, īpatnības”. Tajā arī iekļauts īpašs noteikums par atbalstu Eiropas audiovizuālā satura subtitrēšanai, dublēšanai un akustiskiem aprakstiem, lai veicinātu “nenacionālo Eiropas darbu starptautisko tirdzniecību un apriti visās platformās”.

Eiropas Parlamenta Kultūras un izglītības komiteja 2018. gadā ir izstrādājusi patstāvīgo ziņojumu “Valodas kvalitāte digitālajā laikmetā – virzība uz cilvēka valodas projektu”, balstoties uz tāda paša nosaukuma [pētījumu](#), kas sagatavots pēc Parlamenta Zinātnisko un tehnoloģisko iespēju novērtēšanas nodaļas pieprasījuma. 2018. gada 11. septembra plenārsēdē Parlaments pieņēma rezolūciju par valodu līdztiesību digitālajā laikmetā^[5]. Šajā rezolūcijā Parlaments aicināja Komisiju izvērtēt piemērotākos veidus, kā digitālajā laikmetā nodrošināt valodu vienlīdzību, un izstrādāt stingru un koordinētu stratēģiju daudzvalodu digitālajam vienotajam tirgum. Kopš 2007. gada Eiropas Parlaments ik gadu piešķir balvu [LUX Film Prize](#). Balvas noteikumi paredz, ka trīs konkursa finālā iekļuvušās filmas tiek subtitrētas Eiropas Savienības 24 oficiālajās valodās.

B. Mazākumtautību valodu aizsardzība

Eiropas Parlaments 2016. gada 23. novembrī pieņēma rezolūciju par zīmju valodām un profesionāliem zīmju valodas tulkiem^[6]. Rezolūcijas mērķis bija uzsvērt, ka nedzirdīgajiem, kurlaklajiem un vājdzirdīgajiem zīmju valodas tulkošanas, subtitrēšanas, runas pārvēršanas tekstā un/vai alternatīvu saziņas formu, tostarp mutisko tulku, veidā vajadzīga piekļuve tādai pašai informācijai un saziņai, kādai

[3]OV C 117 E, 6.5.2010., 59. lpp.

[4]Pieņemtie teksti, P8_TA(2018)0323.

[5]Pieņemtie teksti, P8_TA(2018)0332.

[6]OV C 224, 27.6.2018., 68. lpp.

var piekļūt pārējās personas. Rezolūcijā arī norādīja, ka ES iestādes jau nodrošina sabiedrisko pasākumu un komiteju sanāksmju pieejamību.

Eiropas Parlaments 2013. gadā pieņēma rezolūciju par Eiropas apdraudētajām valodām un lingvistisko daudzveidību Eiropas Savienībā^[7], aicinot dalībvalstis pievērst vairāk uzmanības apdraudētajām Eiropas valodām un iesaistīties Savienības lingvistiskā un kultūras mantojuma daudzveidības aizsardzībā un veicināšanā.

Eiropas Parlamenta Kultūras un izglītības komitejas pasūtītajā un 2017. gada sākumā publicētajā pētījumā “Mazākumtautību valodas un izglītība: labākā prakse un šķēršļi” 13 atsevišķos gadījumos analizēta mazākumtautību valodu situācija izglītībā.

Eiropas Parlaments 2018. gada 7. februārī pieņēma rezolūciju par minoritāšu aizsardzību un nediskriminēšanu ES dalībvalstīs^[8]. Šajā rezolūcijā Parlaments mudina dalībvalstis nodrošināt, ka tiek ievērotas tiesības izmantot mazākumtautību valodas un aicina aizsargāt valodu daudzveidību Savienībā. Rezolūcijā aizstāvētas valodu lietojuma tiesības kopienās, kurās ir vairāk nekā viena oficiālā valoda, un pausts aicinājums Komisijai nostiprināt reģionālo un mazākumtautību valodu mācīšanu un lietojumu.

Pierre Hériard
05/2019

[7]OV C 93, 9.3.2016., 52. lpp.

[8]Pieņemtie teksti, P8_TA(2018)0032.

